

צדק צדק תרדוף

עד שנת 1988 לא התקיים בשב"ס בית דין למשמעת וסוהרים נשפטו רק במסגרת דן יחיד ■ היום, בית הדין למשמעת (ביד"מ) הוא היכל צדק הפועל בקפדנות וביעילות, כולל אנשי צוות מעולים ומשמש גורם מחנך ולא רק שופט. סיגור שב"ס המצוי בבני המערכת עומד לרשות הנאשמים. שלא תזדקקו

בכוח במידה שאינו יכול להשיג את המטרה באופן אחר. הוא אף מסייג את מידת השימוש בכוח: עד להשגת המטרה. הנוכחים במשפט לומדים ממנו רבות, למשפט יש ערך חינוכי והרתעתי ממדרגה ראשונה.

נשיא ביד"מ מוסיף הערות משלו: "ההתרשמותי שהנאשם לא פרק כל אשר על ליבו. התוצאה לפיה מועדפת גרסת אסירי על גרסת סוהר היא עגומה ויש בה כדי להוות אות כבוד לארגון בו אנו עובדים. הגרסאות נבחנות ונבדקות בדקדקנות ואין הטיה לגרסת הסוהר בשל היותו סוהר".

כעת מגיע שלב הסיכומים, לקראת הטיעונים לעונש. בבית הדין נפתח כל שלב חדש בדף נקי. כל דעה נשמעת בכבוד ראש, וכל טיעון נשקל בהיגיון רב. ה'יקרבי' על דמותו של הסוהר הרצוי והמסור המחנך שאותו רוצים הצדדים להנחיל למערכת, בנוסף לצדק שמיד ייעשה - עולים מכל משפט הנשמע מפיהם: התובעת במשפט (ר"כ איילת טל) מטיפה לסוהרים: "אל להם להיכשל בדברי שקר כשהם נתפסים בעבירת משמעת ואל לחבריהם לתת יד כשהם נכשלים באמירת האמת". טל דורשת לגזור על הנאשם רשימת עונשים חמורה. סיגור בית הדין (סיג"ד איאן דומניץ) מבקש להקל

ומקשיב קשב רב לדברי נשיא בית הדין. זהו השלב בו יוכרע דינו.

נשיא בית הדין למשמעת של שב"ס מקריא את הכרעת הדין, הכוללת את דעותיהם של כל אחד משלושת השופטים. ברהיטות ובדיוק, הוא מזהים את שומעיו בפרטים הרבים בהם הוא מצוי, כולל הבחנה דקה מאוד בין ראיות בעדותו של רופא, לבין הנחות שהונחו ע"י הגורמים במשפט. ניסיונו רב השנים על כס המשפט ניכר בכל מילה. לפתע, באנושיות וברגישות רבים הוא קוטע את שטף נאומו ופונה לנאשם: "אתה עדיין סובל בגבך לאחר הנפילה מן הסולם? האם תרצה לשבת בעודי מקריא את הדברים?" הנאשם, מפאת כבוד המעמד, דוחה את ההצעה בתודה.

נשיא בית הדין ממשיך להקריא: "ניצב בפניי אסיר ("המתלונן") ובידו גרסה. ניצב בפניי סוהר ("הנאשם") ובידו גרסה. לצערי, גרסת הסוהר הייתה כקנה רצוף. התרשמותי מהמתלונן קוטבית, אך זוכה לתימוכין מכל קצותיה, לעומת גרסת הנאשם שאינה ראויה לאמון. הגרסה של המתלונן כי הוכה במקל של מטאטא - הוכחה ללא ספק סביר". נשיא ביד"מ מצטט מפקודת הנציבות באילו מקרים רשאי סוהר להשתמש

מאת: ר"כ אורית שטלצר

מקרה שאירע בנובמבר 2002: סוהר נסע ברכבו הפרטי, בזמנו החופשי, בלבוש אזרחי כששני ילדיו הקטנים עמו. המכונית שנסעה לפניו האטה, והנהג היה עסוק בפטפוט עם חברים שזה עתה הוריד מהרכב. כשהגיעו לרמזור יצא הסוהר אל נהג הרכב שהאט, ניגש לחלון והחל להתווכח עם היושב בו.

הנהג הגיב בתנועת ביטול, בעלת 'צורה גיאומטרית' לדברי הסוהר. הסוהר התעצבן וכתב באצבעו על שמש חלון המכונית את האות **וו** שהתפרשה כ"מניאק". בעקבות הקללה יצאו הנהג ואזרח נוסף מהרכב, התקרבו לסוהר והחלו במריבה, במהלכה שלף הסוהר את אקדחו וירה באוויר, בתוך העיר ובאזור מגורים.

במשפטו של הסוהר בבית הדין למשמעת, נכתב פסק דין ארוך ומנומק בו נטען כי הנאשם, בעת שהחל במריבה האלימה - גרם לעצמו ולאחרים, כולל ילדיו הקטנים ואזרחים, סיכון חיי אדם מיותר. הסוהר עשה שימוש בלתי מוצדק בנשק בניגוד לפקודה, התנהג בצורה שאינה הולמת סוהר ופגע בתדמית השירות. גזר הדין: נויפה, 12 ימי ריתוק ליחידה בפועל ועוד 12 ימי ריתוק על תנאי.

ערך חינוכי והרתעתי

היכל הצדק של שירות בתי הסוהר נקי, מצוחצח וממורק, ומשדר אווירה של טוהר, ניקיון כפיים ויושר - מכאן יצא הצדק. שלושה אלמנטים בלבד מעטרים את קירות בית הדין: סמל מדינת ישראל, דגל המדינה וכיתוב מוזהב על הקיר: "אמת ומשפט ושלוש שפטים בשעריכם" (זכריה ח', ט"ו).

משפטו של סוהר הנאשם בשימוש בכוח נגד אסיר בכלא בצפון הארץ, נמצא כעת בשלב הכרעת הדין. סמל בית הדין קורא קריאת "הקשב" וכל היושבים על ספסלי הקהל (פומביות הדיון), מכבדים בקימה את הרכב שלושת השופטים (הנקראים "מותבי בית הדין"), הנכנסים לאולם. הנאשם עומד, כומתה לראשו,

עמו. הוא מצטט קטע מהמשפט האסטרטגי של שבי"ס, תוך שזירת עדויות אופי חיוביות על הנאשם שנאספו לכל אורך שנות שירותו בשבי"ס. דומניץ מציגו כסוהר הרצוי בשבי"ס, הרי הוא מעד רק פעם אחת. השופט השלישי, נציג הציבור, חולק עליו: פרופיל הסוהר הרצוי בשבי"ס הוא זה השולט בגרשוניו. נשיא ביד"מ מוסיף ומסכם את המסר החשוב: "שימוש בכוח שלא כחוק היא רעה חולה שאין לה מקום במחוזותינו. זהו מצב שאינו יכול להתקיים בארגון ובחברה שבהם כבוד האדם וחירותו אמורים להיות נר לרגלנו".

הליך אמין, אמיתי וערכי

תת-גונדר שמעון מלכה, המכהן כנשיא בית הדין הארצי למשמעת, מילא בעבר קשת רחבה של תפקידים רבי חשיבות במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר: קצין חקירות נוער ועבודה ביחידות סיור, אחראי על הסברה, יחסי ציבור ודוברות במשטרת ישראל, דובר שבי"ס וממונה על תלונות הציבור, ראש מחלקת הדרכה ומפקד בית הספר הארצי, סמפג"ש דרום וראש מינהל משאבי אנוש.

"תפקידי כנשיא ביד"מ נעשה תחת שני כובעים: כובע השופט, הכרוך במעשה השפיטה עצמו, באכיפת משמעת הסוהרים ודרכי עבודתם בארגון, והכובע המנהלי: עלי מוטלת האחריות לניהול תקין כך שכל פעילות בית הדין, החל מהשלב טרום המשפט וכלה במתרחש בבית הדין לערעורים - תתנהל באופן תקין. מכל קשת התפקידים האדירה שמילאתי, אני מרגיש כי זהו אחד התפקידים שתרם לי ביותר, כמקיף פריזמה רחבה מאוד, הן ארגונית והן ציבורית. באמצעות תפקיד חשוב ומרכזי זה בארגון - אני תורם לחיזוק אמון הציבור בארגון ובאנשיו".

מקצועיות צוות השופטים ופתיחותם בעת ההליך באים לידי ביטוי באין ספור דוגמאות. תג"ד מלכה: "כשמגיעים לתכלית, כל שופט מתחבט באופן אישי עם עצמו ומצפונו לגבי העובדות, הראיות והפרשנויות. כל אחד כותב חוות דעת מבוססת ומנומקת משלו. לעיתים, אחד השופטים מוצא עצמו בעמדת מיעוט. זה מה שהופך את ההליך לאמין, אמיתי וערכי".

"העבודה בביד"מ הנה מהתפקידים המרתקים, המעניינים והמשפיעים ביותר. אני תופס את תפקידי כמי שאמור להיות שומר הסף של הנורמות בארגון, מחד, ומאידך - כמדגיש את האתיקה הארגונית ואת הפן החיובי שבעבודת הסוהרים. שירות בתי הסוהר הוא ארגון שאמור לעבוד באטמוספירה של אתיקה, במערכת כללים שתניע את האדם לעשייה ולחשיבה חיוביים ותנאיא ממעשה שלילי. לשם כך, חשוב לנו בבית הדין למשמעת להביא לידיעת אחרון הסוהרים בארגון את פרק החינוך החיובי הזה. זו למעשה הסיבה שהמחוקק קבע כי הארגון יהיה זה שישפוט את סוהריו".

"בימי הראשונים בתפקיד פקדתי מדי יום בתי משפט שונים, ברמות שונות, באזורים שונים בארץ. התעמקתי בקריאה של פסיקה, כתבי משפט וספרות מקצועית, כחלק מההכנה לכניסה לתפקיד. רק משהרגשתי מוכן למשימה - נכנסתי אליה בדחילו וברחימו, מה שמנתב אותי עד היום".

"שופט ביד"מ, גנ"מ מיכאל אלטמן ואנוכי -

בית הדין למשמעת - קצת היסטוריה

- עד שנת 1988 לא התקיים בית דין למשמעת בשירות בתי הסוהר, וסוהרים נשפטו רק במסגרת דן יחיד. עיון ברשימת עבירות המשמעת והעונשים שהיו נהוגים עד אז נראה כלקוח מחברה אחרת. בין רשימת העבירות בגינן נשפטו סוהרים: הכאת סוהר את הממונה עליו (ופקודים/אסירים? חופשי?), גילוי מורד לב (יחי האומץ!!!), אי-נימוס (היכן חנה בבלי?), שקיעה בחובות (שניפגש כולנו על ספסל הנאשמים!!!) ועוד...
- סדרי הדין היו מוזרים ולא אפשרו לנאשם, לדוגמה, לערער על הרשעתו ועונשו (אנחנו בארגנטינה!!!). סל העונשים לסוהר הנמוך מדרגת מישר היה שונה מזה של מישר ומעלה, וכלל בין השאר ריתוק ללא תקרת זמן (בתקווה ובציפייה ליום טוב של השופט...), פיטורים ועוד.
- בשנת 1988 תוקן החוק. אושר כי שבי"ס יכונן בית דין ארצי לאכיפת משמעת הסוהרים. במקביל נקבעה רשימה חדשה של 24 סעיפי עבירות משמעת, ביניהן: התרשלות במילוי תפקיד, התנהגות שאינה הולמת סוהר, שימוש בכוח ועוד. סל העונשים עודכן ונקבעו עונשים מקסימליים, ללא הבחנה בין קצינים לבד"א. החוק עיגן גם את זכויות הנאשם ועקרונות הדיון המשמעת: זכות הנאשם לייצוג ע"י סניגור, זכות לקבלת התלונה מראש, פומביות הדיון בבית המשפט, זכות ערעור ועוד. בתחילה הוחלט כי בית הדין יתנהל במסגרת המחלקה המשפטית. המצב בו אותה מחלקה אחראית גם על התביעה וגם על בית הדין יצר ניגוד אינטרסים.
- בשנת 1989 נעשית היסטוריה: תיק ראשון מתנהל בביד"מ: חובש מכלא עזה מואשם בגין אופן טיפולו באסיר. האסיר נפטר. התיק התנהל ב"מעשהיו", באולם ועדת שחרורים. קהל רב בא לראות את ההיסטוריה בהתהוותה. הנאשם קיבל עונש כבד.
- בשנת 1993 הנציב אריה ביבי מחליט כי בית הדין יהווה יחידה עצמאית על-מנהלית הכפופה לנציב ולא למחלקה המשפטית. הוחל הכלל: "אין על בית הדין מרות זולת מרותו של הדין". המשמעות: הדגשת הסוברניות המוחלטת של בית הדין בתחומים עליהם הוא מופקד. בסוף שנה זו נכתב דוח ע"י מחלקת ביקורת של שבי"ס, בעקבותיו נעשית היערכות חדשה בבית הדין. תג"ד אבי שגיב מתמנה לנשיא הראשון של בית הדין למשמעת. שופט בית הדין (וממלא מקומו של הנשיא בשנת 1997) הוא עו"ד מיכאל אלטמן.
- בית הדין על אנשיו יוצא לדרך: הצוות מסייר בבתי הדין המשטרתיים ואחרים, לומד מהקשיים ומהמגבלות ועולה על פסים תפעוליים. מפרסמים את כל רשומות השופטים (המשמשים כשופט שלישי חיצוני בהרכב המותב במשפט בגין שימוש בכוח) כמחויב בחוק, עורכים פרוטוקולים מסודרים, מקפידים על דפוסי פעילות ברורים לגבי בניית תיק ואופן ניהולו. השופטים משב"ס (שופט שלישי בהרכב המותב במשפטים שאינם בגין שימוש בכוח) מוסמכים כולם ע"י הנציב.
- בשנת 2001 מתפרסם דוח ביקורת חיובי מאוד על תפקוד ביד"מ מאז כונן כיחידה עצמאית.

רואים חשיבות רבה בהשתתפותנו בהדרכה בקורסים השונים בבי"ס ניר. ההדרכה כוללת הרצאות העוסקות בנושא זכויות הסוהרים שבבי"ס (באמצעות מועבר גם מסר של התנהגות מוסרית נשאלת בארגון), ביקורי חניכים בבית הדין לשם צפייה במשפט המתקיים בו, דיון עם סימולציות והתחבטות בדילמות ועוד. ביצענו הדרכה רחבת היקף בכל היחידות, והכנו ערכה מסודרת הכוללת את הגדרת תפקיד ביד"מ, וחובות וזכויות הסוהר בשפיטה משמעתית, כולל בדין יחיד".

ייעול התהליכים

"חשובה לנו מאוד רווחתם של הנוטלים חלק בהליך הדין המשמעותי, בין אם מדובר בסוהרים, באסירים (עדים) או במבקרים. בשנים האחרונות שופץ בית הדין, הואר והושבח. מאחורי הקלעים הוכן חדר עו"ד וחדר אסירים, כולל שירותים לאסירים במהלך הדיון וכו'. מתוך התחשבות, אנו מקפידים גם שלא להזמין אסירים להעיד במשפטים לקראת סוף השבוע או בתחילתו, כדי למנוע את האפשרות שהאסירים יצטרכו לשהות בסוף השבוע באגף המעבר הארצי. אסיר משוחרר וכל עד אחר שמגיע להעיד, זכאים לתשלום כספי כנהוג במערכת בתי המשפט בארץ.

כמו כן, חשובה לנו ההפרדה בין עיקר התפל מבחינת הדין המשמעותי. בעבר, כל סוהר שאיבד תעודת מינוי הואשם בעבירה, נשפט והורשע אוטומטית. עם זיהוי התופעה, זומן דיון מול הנציב והוחלט על הליך מנהלי לפיו סוהר מדווח במשטרה, מפרט למפקדו את נסיבות האובדן והמפקד שוקל אם הייתה התרשלות בעליל. במקרה שלא (לדוגמה במקרה של פריצה לבית וגניבת הארנק), המפקד מצייד את הסוהר באישור לקבלת תעודה חדשה וכך נמנע משפט אוטומטי. כתוצאה מכך גם שונו פקודות הנציבות והנוהל. זו דוגמה אחת לתרומה של צוות ביד"מ להפיכת הארגון לפחות בירוקרטי וליעיל יותר. הדבר מונע גם זילות הדין וההליך.

דוגמה נוספת: בית הדין (לערעורים) קבע שהתרועעות סוהר עם עצור משוחרר היא התרועעות אסורה, אף על פי שאינה אסורה עפ"י פקודת הנציבות.

חדשנות נוספת בבית הדין: מזה שלוש שנים נבנו עמדות ממוחשבות לכל הצדדים המשתתפים בדיון (סניגור, תובע, שופטים, נשיא ביד"מ) בהן הם יכולים לקרוא בזמן אמת את תיעוד המשפט ע"י הקלדנית. הדבר מונע תקלות ותיקוני פרוטוקולים בהמשך".

העין הציבורית מפקחת

פומביות הדיון היא אחד מערכי היסוד של המשפט בארץ, כך גם בבית הדין המשמעות של שב"ס. ספסלי הנאשמים בבית הדין שופרו, לנוחיות הקהל היושב בדיונים. בכל משפט

השנייה עסקה במשפטו של קצין המודיעין בכלא ביטחוני, ונותרה חסויה מסיבות ביטחוניות. בתיקי שימוש בכוח, מחייב החוק כי השופט השלישי בהרכב השופטים יהיה עו"ד אזרח (אגב, האבסורד הוא כי בערכאה עליונה יותר של ערעור - החוק אינו מחייב זאת). בבית הדין קיימת רשימה מיוחדת של שופטים שהוסמכו לכך. מדובר בקבוצה עמה שוקד צוות בית הדין לטפח מערכת יחסים מיוחדת, המאופיינת כקפדנית ובלתי מתפשרת ברמה המקצועית אולם אישית וחברותית במישור הלא-פורמלי. אחת לתקופה נערכים סיורים משותפים ביחידות, על מנת להעניק לשופטים אלה אוריינטציה בשטח. כך מטפחים צוות עורכי דין המכיר את הארגון, אולם בעל דעה עצמאית ומקצועית. בחזקת עין ציבורית, המפקחת בזכויות מגדלת על הארגון.

פוקדים אנשי סגל ואזרחים את ספסלי הקהל, צופים בדיון ומתרשמים מההליך. כך לדוגמה באחד התיקים שהתנהלו בבית הדין למשמעת, הועמד קצין שב"ס לדין כחשד לשימוש בכוח נגד אסיר, אחד מחסידינו של עוזי משולם. אמו של אותו אסיר נכחה בכל הדיונים. במקרים אחרים, חבריו ליחידה של הסוהר הנאשם יושבים מאחוריו כדי להביע את תמיכתם בו בשעתו הקשה.

כל המשפטים פתוחים לקהל למעט מקרים בהם קובע החוק כי המשפט ייערך בדלתיים סגורות. מספר ישיבות של בית הדין התקיימו עד היום בדלתיים סגורות: האחת כללה סוגיות מודיעיניות שהיו עלולות לגרום לחשיפת פעילות מודיעינית ולסיכולה. גם הפרוטוקולים של ישיבות אלה נותרו חסויים ולא פורסמו. הישיבה

דבר הנציב - על סניגור שב"ס

בשנת 1963, באולם "הבימה" הישן, נאם מנחם בגין ז"ל על זאב זיבוטינסקי והמלחמה על הצדק. בהקימי את הסניגוריה בשירות בתי הסוהר לרווחת הסוהרים והמפקדים, נזכרתי בנאומו המפורסם של בגין: "צדק, גבירותי ורבותי, הוא מושג שמימי וארצי, אלוהי ואנושי. יש צדק במופשטותו ויש צדק בפשטותו. מה המהלל אומר: אמת מארץ תצמח וצדק משמיים נשקף (תהילים פ"ה, י"ב), והמחוקק תובע: מאזני צדק, אבני צדק, אמת מארץ תצמח וצדק משמיים נשקף (תהילים פ"ה, י"ב), מעלה: צדק ומשפט מכון כיסאך (תהילים פ"ט, ט"ו) והמחוקק גוזר: לא תעשו עוול במשפט, לא תישא פני דל ולא תהדר פני גדול, בצדק תשפוט עמיתך (ויקרא י"ט, ט"ו). ובלשון עממית ולא מקראית: צדק במופשטותו דומה לכוכב השמיים; להשיג אותו לא תוכל, לשאוף אליו אתה חייב ובעצם שאיפה אל הכוכב המאיר את דרכך, יש מין ההתקרבות אל עשיית הצדק".

יכולתי להרחיב עוד בשבחו של הצדק, כפי שכתב עליו זאב זיבוטינסקי לפני יותר מ-70 שנה ונאם עליו בגין בימי ראשית המדינה. בארגון ביטחוני ייחודי, כפי שאני רואה את שירות בתי הסוהר, הצדק חייב הקמת סניגוריה שבראשה עומד סניגור במשרה מלאה. צעד זה נעשה מתוך רגישות ואכפתיות אליכם. אני אשר שולח אתכם אל האגפים ולעבודה המורכבת והמסוכנת, חייב לעמוד מאחוריכם גם בשעה שאתם עומדים מול מאזני הצדק. למרות זאת, אין זה אומר כי הפקודות והנהלים המלצות הן, הנפוך הוא: אני מצפה מכם לעשות את עבודתכם מתוך שליחות וללא חשש, אך בצמוד לפקודות ולנהלים. הסניגור אשר העמדנו לרשותכם בא מתוכנו, כך שהפקודות והשירות מאחורי החומות אינם זרים לו כלל. ברור כי ההשלכות של העמדה לדין משמעותי של סוהר, קצין זוטור או קצין בכיר עלולות להיות הרות גורל לנאשם, מבחינת מעמדו, קידומו והמשך שירותו. על כן ומתוך דאגה לעשיית הצדק, העמדנו משפטן וקצין בכיר לעמוד בראש הסניגוריה. אני תקווה כי לא תזדקקו לשירותו וכי את עבודתנו נעשה לעילא ולעילא.

"התאמת שופט שלישי מתוך המערכת כרוכה בשיקול דעת רב", אומר נשיא ביד"מ ומוסיף: "במקרים של הטרדה מינית, לדוגמה, לעולם תהיה נוכחת אישה בתווך. בנושאים רפואיים, יש בהרכב רופא. כלומר: הרכב מותב בית הדין מתחייב מעצם תוכנו של כתב האישום".

טחנות הצדק פועלות מהר

אחד מעורכי הדין המשמשים כשופטים חיצוניים במשפטי שימוש בכוח הנו עו"ד דרור טיטונוביץ', אשר השתתף במשפטים רבים שהתקיימו בבית הדין למשמעת בשנים האחרונות. "שב"ס התברך בבית דין למשמעת מעולה, החל מצוות בית הדין ושופטיו שעובדים במסירות בלתי רגילה, והם בעלי ידע משפטי מעולה ומגלים בקיאות בכל התקדימים המשפטיים. מדובר בצוות שידוע את מידת הדין והרחמים, ומשכיל להפעילם ביחד ובנפרד, בהתאם לצורך. הדיון בבית הדין למשמעת של שב"ס מתנהל בצורה מעוררת כבוד: כל אחד יכול להשמיע את דברו ושורת סובלנות רבה. אומרים שטחנות הצדק פועלות לאט, אך בבית הדין של שב"ס הן פועלות מהר מאוד, אין סחבת והיעילות היא בלתי רגילה.

כנציג ציבור אני אמור לא רק לקחת חלק בדיון אלא גם לצפות בו, לוודא זכויות הציבור אינן מקופחות ושעם סוהר שסרח - ממוצה הדין. על כך יש לי רק דברים טובים לומר: צוות בית הדין מטריח עצמו למקומות מבודדים ומרוחקים בכדי לבדוק עדויות. הוא עושה עבודה יסודית ואינו משאיר אף אבן בלתי הפוכה. פסקי הדין ניתנים מנומקים ומלווים בפסיקה ברורה וצלולה מבחינה משפטית, ממש מלאכת מחשבת".

עורך דין נוסף המשמש כשופט חיצוני הוא אפיף זאב: "בית דין למשמעת כגון שיפוטי אמור להעמיד נאשמים לדין ולהעניש בראש ובראשונה. אני יושב בבתי דין בצבא ובהרכבים נוספים וחייב לציין שבית הדין למשמעת של שירות בתי הסוהר לא רק ממלא את מטרת הענישה אלא גם מגלה יחס אנושי לסוהרים, עד כדי כך שלעיתים כתוצאה מיחס זה הם אף "מקבלים באהבה" את הדין זאת בשל העובדה כי הם מרגישים שעמדתם ודבריהם נשמעו עד תום ובכבוד".

גני"מ מיכאל אלטמן, שופט בית הדין למשמעת, משמש גם כעוזר הרמ"ט לענייני פקודות ונהלים. הוא משמש כעורך דין מזה 19 שנה ובעבר שימש כמשנה ליועץ המשפטי של שב"ס. מתפקידו לשמור על הוראות החוק והתקנות, לרבות סדרי הדין.

גני"מ אלטמן מספר: "באחד התיקים שהתנהלו בביד"מ בגין שימוש בכוח, הורשע הסוהר לפי הודאתו בשימוש בכוח ויוצג ע"י עו"ד שהיה שייך לשב"ס (והתפטר בינתיים). הנאשם ביקש שהות להביא עדי אופי לפני שלב ההכרעה בעונש. כשהתחדש הדיון לאחר מספר ימים, קם הנאשם

ואמר שלמעשה לא ביצע את העבירה, אלא סניגורו לחץ עליו להודות בכך. קיימנו דיון האם לאפשר לו לחזור בו מהודאתו בביצוע העבירה. הוחלט לאפשר לו להתחיל במשפט מחדש, בסוף המשפט - הוא זוכה".

"אני חש קורת רוח רבה כשמישהו שנשפט בעבר כנאשם - משתנה ומתקדם במהלך השנים, ומגיע למצב שהוא עצמו יכול לשמש כשופט. מצבים כאלה, שהם מרגשים ביותר, מדגישים את מיקומו ומעמדו של בית הדין כארגון".

על מנת לנהל באופן תקין דיון משמעתי בבית הדין, כולל צוות ביד"מ מספר בעלי תפקידים נוספים: בתפקיד קבוע משמש סמל בית הדין, משה ביטון. משה התגייס לשב"ס כסוהר ביטחון, לקח חלק במהלך השנים ביחידת "דרור" במגוון תפקידים מבצעיים וכן עבד כמאבטח לאישיות בכירה בשב"ס.

כסמל בית הדין מקפיד משה על ארגון אולם המשפט, הכנסת העדים, טיפול בעניינים מול היחידות ובעת המשפט, ומתן הסבר ראשוני לנאשמים כ"גורם מרכזי" לפני המשפט הראשון. משה משמש גם כמאבטח בית הדין.

מיכל ששון היא מזכירת בית הדין והקלדנית בעת המשפט. מיכל מרכזת את כל נושא כתיב האישום ופתיחת התיקים, זימון עדים וטיפול בפרוטוקולים, הכל באמצעות מסמכים ממוחשבים שהכניסה ללשכה. "הטיפול בתיקים מורכבים המגיעים לבית הדין נמשך לעיתים זמן רב", אומרת מיכל ומוסיפה: "קורה שתיקים שנראים פשוטים לחלוטין - מתפתחים באופן שונה. בית הדין אינו שולט על מספר העדים ועל זמן חקירתם, או על השאלה האם הנאשם יודה או לא. לפיכך, אני מקפידה מאוד על ייעול ההליך".

הכרת הזירה

שני בעלי תפקידים נוספים שמהווים חלק בלתי נפרד מאולם המשפט הם סניגור בית הדין והתובע. כסניגור בית הדין משמש סג"ד עו"ד איאן דומניץ, עו"ד זה 17 שנה, שבין יתר תפקידיו שימש כתובע וכרמ"ד חנינות בצה"ל, ובשב"ס כרע"ן קשרים בינלאומיים ובמקביל - כתובע וכסניגור ביד"מ.

תפקידו של עו"ד דומניץ חשוב ביותר לרווחת הסוהר בשב"ס ולהגנה על זכויותיו בעת העמדתו לדין. היתרון של ייצוג ע"י סניגור מתוך המערכת נעוץ בהכרת המערכת, פקודותיה ובשיתוף פעולה מלא מקרב גורמי השטח. "במסגרת הכנת הנאשם למשפט בביד"מ וכן בעת הכנתו לדין יחיד - נדרשת לעיתים קרובות הכרת השטח בו בוצעה העבירה (הזירה), לצורך איסוף המסמכים וכו', אומר עו"ד דומניץ ומוסיף: "כחלק מצוות בית הדין אנו מקפידים ליידע את הנאשם לגבי זכויותיו בקו ההגנה, בתחילת המשפט ובמהלכו. לא פעם פסיקת בית הדין מתייחסת למחדלים ולתקלות ונעשה מאמץ להביא לתיקונם. צוות ביד"מ יזם

הגשת גלויה לנאשם מיד עם קבלת כתב האישום, המפרטת בפניו את זכויותיו, כולל הצעה לסייע לו בשירותי סניגור חנים מטעם שב"ס (האפשרות האחרת: סניגור חיצוני בתשלום)".

מצדו השני של המתרחש נמצאת התביעה, שמתחילה את תפקידה בקבלת החומרים מועדות החקירה, קציני הבודק ומהיחידה הארצית לחקירות סוהרים (יאח"ס). התביעה לומדת את החומר, מגבשת ממנו כתב אישום ומלווה את המשפט לכל אורכו. עד לא מכבר מילאה את תפקיד התובעת עו"ד איילת טל. לאחרונה ממלא תפקיד זה גם עו"ד נפתלי שמולביץ. בימים אלה מועבר הנושא לאחריות ענף משטר ומשמעת.

כס המשפט

"אנו רואים עצמנו כגורם מחנך ולא רק כגורם שופט", אומר תג"ד מלכה, "חיינו נכון יביא למניעה מראש וימנע שפיטה. חשוב לנו לאתר ולהוות כשל מערכתי לשם תיקונו ולא לשם הלקאה עצמית.

הרי דוגמה: בביד"מ נשפט סוהר שנכנס לאחת מיחידות שב"ס כשהוא נושא נשק על גופו. במהלך עדותו בביד"מ נראה היה כי יש פגם בנהל של התארגנות כניסה לבית סוהר, לפיו נהגו הסוהרים להיכנס ליחידות ללא נשק בעוד אחד מהם שומר על נשקי חבריו בחוץ, בקרבת משפחות המגיעות לביקור. הסוהר זוכה, אולם החשוב יותר היה לשנות את הנוהג, ובמקביל לכתב נוהל שיענין את התיקון.

בגמר כל דיון, אנו מקפידים להפיץ את גור הדין בקרב הנציב ובכירי הארגון, הרמ"לים, מפקדי בתי הסוהר וקציני המטה ביחידות, בצירוף מכתב המדגיח הנקודות הראויות לתשומת לב. חשוב לנו שהמסרים יגיעו עד אחרון הסוהרים, ובמקרים מיוחדים הם מתפרסמים בצמוד לתלוש השכר, תחת הכותרת "כס המשפט".

נושא השפיטה מהווה מערכת של שיקולים הכוללת מגוון רחב של נושאים ותחומים, ראיות, עובדות, עדויות ועוד, שמהם צריך, בסופו של הליך ארוך, להכריע באשר לחפותו או לאשמתו של אדם. זהו תפקיד קשה במיוחד, מה גם שחובתנו לשמור על תקוותו של הנאשם כי אכן יעשה לו דין הוגן וצודק, ללא משוא פנים. כל זאת ביושר, הגינות ומקצועיות, לצד החובה לשמור מכל משמר על חומות המוסר, האתיקה והנורמות הארגוניות. עלינו להמשיך ולעבוד מרכיבים אלה כך שהארגון יהיה יציב ויבריא בכל הקשור לעמוד השדרה שלו - הסדר הטוב והמשמעת, ככתוב בחוק.

תפקידנו כשופטים לחזק את אמון הפרט בארגון ואת אמון הציבור בארגון, ולהגדיר את הגבולות בין המותר לאסור, בין הרפה לחזק ובין התפל לעיקר. עלינו להבטיח שבית הדין ישמש מרכז הכובד בכל הקשור לשמירה על האיזונים הנדרשים".